

О.Ф. Сбітнєва

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

В умовах розбудови незалежної Української держави особливо гостро встає проблема виховання гармонійної, духовно багатой та національно свідомой особистості дитини. У вирішенні цієї проблеми суттєве місце належить питанням, пов'язаним із залученням підростаючого покоління до естетичного досвіду людства, освоєння естетичних цінностей, активної художньо-творчої діяльності. Актуальність проблеми естетичного виховання підсилюється тим, що формування у дітей естетичних орієнтацій впливає на розвиток культури особистості в цілому.

Результати наукових досліджень у галузі філософії, психології, педагогіки, мистецтвознавства висвітлюють окремі аспекти проблеми естетичного виховання особистості. Філософські аспекти естетичного виховання розглянуто в наукових працях Ю. Борева, О. Волкової, І. Зязюна, В. Кудіна, В. Лозового та ін. Психологічні аспекти естетичного виховання розкрили Б. Теплов, С. Якобсон, Л. Виготський, В. Клименко та ін. Проблема розвитку естетичної культури особистості висвітлюється у наукових працях сучасних вчених-педагогів - Н. Миропольської, В. Бутенка, Г. Шевченко, О.Ростовського, Когана та ін.

Питанням естетичного виховання дітей у системі шкільної освіти присвячені праці науковців — Д. Лихачова, Л. Коваль, Б. Неменського, Т. Ротерс, О. Ростовського, Л. Масол та ін.

Естетичне виховання школярів шляхом залучення до мистецтва досліджували видатні педагоги минулого: А.Макаренко, Б.Асаф'єв В. Сухомлинський, К. Ушинський, Б. Яворський. Важлива роль мистецтва в естетичному розвитку особистості дитини підкреслюється у наукових працях сучасних вчених - Г. Шевченко, Н. Миропольської, О. Комаровської, Т. Турчин.

Значний внесок у розгляд теми внесли теоретичні дослідження в області естетики і мистецтвознавства - М. Арановський, І. Белза, В. Ванслов, Ю. Келдиш, Л. Мазель, В. Медушевський, Р. Роллан, С. Скребков, К. Станіславський.

Незважаючи на значну увагу філософів, психологів, культурологів, педагогів, музикантів до розглядуваної проблематики, все ж ряд її кардинальних питань залишається поки що не розв'язаним. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшого вивчення особливостей естетичного виховання у молодшому шкільному віці.

Мета цієї роботи — розкриття особливостей естетичного виховання у дітей молодшого шкільного віку.

Естетичний розвиток дитини починається з раннього дитинства, оскільки дуже важко сформувати естетичні ідеали, художній смак, коли людська особистість склалася. Щоб доросла людина стала духовно багатого, необхідно ще з дошкільного та молодшого шкільного віку звернути особливу увагу на естетичне виховання дітей. Академік Б. Лихачов вважає, що період дошкільного та молодшого шкільного дитинства є чи не самим вирішальним з точки зору естетичного виховання та формування морально-естетичного ставлення до життя. Автор підкреслює, що саме в цьому віці здійснюється найбільш інтенсивне формування відносин до світу, які поступово перетворюються на властивості особистості.[3,с.22].

У житті малюка практично все має виховне значення: навколишнє оточення, охайність одягу, форма особистих стосунків та спілкування, умови праці і розваг - всі ці чинники або залучають дітей, або відштовхують. Завдання полягає не в тому, щоб дорослим організувати для дітей красу навколишнього середовища, в якій вони живуть, навчаються, працюють, відпочивають, а в тому, щоб залучити всіх дітей до активної діяльності по творенню і збереженню краси, тобто діти повинні навчитися думати не тільки про себе, але й насамперед про іншу людину, навчитися поважати іншого.

Досвідчені педагоги розуміють, як важливо поєднувати в процесі естетичного виховання всю сукупність різноманітних засобів і форм, що будять і розвивають в школярів естетичне ставлення до життя, до літератури і мистецтва. У школі має звертатися увага не тільки на зміст шкільних предметів, але і на фактори, що впливають на естетичний розвиток особистості.

Однією з особливостей молодшого шкільного віку є така важлива подія, як прихід дитини в школу, коли в неї з'являється новий вид діяльності - навчання. Перший вчитель для дитини стає незаперечним авторитетом. Завдяки йому діти пізнають світ, норми суспільної поведінки. Погляди вчителя, його смаки, уподобання стають їх власними. З педагогічного досвіду О. Макаренка відомо, що суспільно значуща мета, перспектива руху до неї, при невмілій постановці перед дітьми, залишають їх байдужими, і навпаки.

Наступна особливість естетичного виховання в молодшому шкільному віці пов'язана зі змінами, що відбуваються у сфері пізнавальних процесів школяра. Наприклад, формування естетичних ідеалів у дітей - це дуже складний і тривалий процес. В ході виховання ідеали, життєві відносини міняються. В окремих умовах під впливом дорослих, товаришів, творів мистецтва, життєвих потрясінь ідеали можуть зазнавати докорінних змін. «Педагогічна суть процесу формування естетичних ідеалів у дітей з урахуванням їх вікових особливостей полягає в тому, щоб з самого початку, з раннього дитинства, формувати стійкі змістовні ідеальні уявлення про суспільство,

про людину, про стосунки між людьми, роблячи це в різноманітній, що змінюється на кожному етапі нової і захоплюючої формі», - зазначає у своїй роботі Б. Лихачов. [2,с.17].

З молодшого шкільного віку відбуваються зміни в мотиваційній сфері. Мотиви відносин дітей до мистецтва, краси дійсності усвідомлюються та диференціюються. Д. Лихачов зазначає у своїй роботі, що до пізнавального стимулу у цьому віці додається новий, усвідомлений мотив.

Відчуття краси природи, оточуючих людей, речей створює в свідомості дитині особливі емоційно-психічні стани, збуджує безпосередній інтерес до життя, загострює допитливість, мислення, пам'ять.

У ранньому дитинстві діти живуть глибоко емоційним життям. Сильні емоційні переживання надовго зберігаються в пам'яті, нерідко перетворюються в мотиви і стимули поведінки, полегшують процес вироблення переконань, навичок і звичок поведінки.

Естетика поведінки та зовнішності, - не менш значимий чинник естетичного виховання. Тут істотний вплив на дітей надає безпосередньо особистість вчителя. У його костюмі, зачісці проявляється естетичний смак, ставлення до моди, яке не може не впливати на смаки школярів. Модний і в той же час діловий стиль в одязі, почуття міри в косметиці, виборі прикрас допомагають формувати у дітей правильний погляд на співвідношення зовнішнього і внутрішнього у вигляді людини, виробляти у них морально-естетичний критерій гідності людини.

Благополучне емоційне самопочуття стимулює найбільш повне самовираження особистості в колективі, створює сприятливе середовище для розвитку творчих задатків школярів, показує красу чуйних відносин один до одного. Як приклад прекрасних естетичних відносин можна розглядати такі відносини, як дружба, порядність, вірність, взаємодопомога, доброта, чуйність, увага. Через всю сукупність відносин і здійснюється морально-естетичне формування дитини.

Найважливішим джерелом емоційного досвіду школярів є внутрісімейні відносини. Сім'я має формуюче і розвиваюче значення у вихованні дитини. Однак не всі сучасні сім'ї звертають належну увагу на естетичний розвиток своїх дітей. У таких сім'ях досить рідко відбуваються розмови про красу природи, навколишніх предметів, а про походи в театри, музеї, філармонію не може бути й мови. Вчитель повинен допомогти таким дітям, постаратися заповнити недолік емоційного досвіду особливою турботою в класному колективі.

Безперечно, естетичне виховання здійснюється цілеспрямовано в загальноосвітній школі. За словами К. Ушинського кожен предмет у школі може естетично виховувати. Будь-який предмет, будь то математика, фізкультура, природознавство викликає у школярі певні емоції за допомогою свого матеріалу. Щоб естетично виховувати

вчителю достатньо творчо підійти до предмету своєї науки, пробудити творчий інтерес до нього школярів.

Одним з важливих джерел естетичного досвіду школярів є різноманітна позакласна і позашкільна робота. У ньому задовольняються насувні потреби в спілкуванні, і відбувається творчий розвиток особистості. На позакласних заходах діти мають великі можливості для самовияву. Вітчизняна школа має великий досвід по естетичному вихованню школярів у процесі позакласної та позашкільної діяльності. Практичний досвід у цій справі належить А. Макаренку і С. Шацькому. В організованих ними виховних установах діти приймали широку участь у підготовці самодіяльних спектаклів, творчих драматичних імпровізацій. Вихованці часто слухали художні твори, відвідували і обговорювали театральні постановки і кінофільми, працювали в ізокружках і студіях, проявляли себе в різних видах літературної творчості. Все це послужило хорошим стимулом для розвитку всебічно розвиненої особистості.

Особлива роль у естетичному вихованні належить мистецтву, залучення до нього не лише підвищує художній потенціал особистості, а й мобілізує її духовні ресурси, сприяє виробленню естетичного смаку. Музика, як один з видів мистецтва, є важливим засобом становлення людської індивідуальності, духовного вдосконалення. Виховні можливості музики вперше були усвідомлені і привернули до себе увагу суспільства багато років тому. Ще давньогрецькі мислителі говорили про значення музичного виховання для підростаючого покоління. Адаже саме у дитячому віці формуються якості майбутнього члена суспільства. Аристотель вважав, що музика повинна бути обов'язковим предметом навчання і виховання.

Музичне мистецтво має колосальні можливості для розвитку духовності, загальної та естетичної культури учнів, так як музика в силу своєї специфічної особливості і неповторності, шляхом цілеспрямованого і систематичного впливу облагороджує людину, робить її сприйнятливою, чуйною, доброю. У молодших школярів надзвичайно сильна потреба в творенні прекрасного, і зіткнення з музикою пробуджує в них бажання творити, розвивати необхідні вміння та навички, що в свою чергу, створює сприятливий ґрунт для здійснення виховних завдань. Д. Кабалевський стверджував, що значення музики виходить далеко за межі мистецтва, музика є могутнім засобом формування духовного світу дитячої особистості. [1, с.17].

Любов та інтерес до музики - обов'язкові умови для того, щоб музичне мистецтво широко розкрило і подарувало дітям свою красу, щоб воно виконувало свою виховну і пізнавальну роль, служило формуванню духовної культури підростаючого покоління.

Таким чином, аналіз теоретичної літератури та практичного досвіду провідних вчителів музики дозволяє стверджувати, що мистецтво є найбільш концентрованим вираженням естетичного

ставлення людини до дійсності, і грає провідну роль в естетичному вихованні. Естетичне виховання молодших школярів у загальноосвітній школі потребує особливої уваги, адже саме в цьому віці закладаються основи естетичної культури. Безперечно, потрібно створення науковцями і педагогами таких педагогічних технологій, які б розвивали дитячу особистість всебічно.

Список використаної літератури

1. Кабалевский Д. Б. Воспитание ума и сердца / Дмитрий Борисович Кабалевский. - М.: Просвещение, 1984. - 206 с. - (Кн. для учителя).
2. Лихачев Б.Т. Теория эстетического воспитания школьников / Борис Тимофеевич Лихачев. - М.: Просвещение, 1985. - 176 с.
3. Лихачев Б.Т. Эстетика воспитания / Борис Тимофеевич Лихачев. - М.: Педагогика, 1972. - 160 с.
4. Макаренко А.С. Воспитание в советской школе / Антон Семенович Макаренко. - М.: Просвещение, 1966. - 255 с.
5. Неменский Б.М. Мудрость красоты / Борис Михайлович Неменский. - М.: Просвещение, 1987. - 255 с.

Сбитнева О. Ф. Стаття присвячена проблемам естетичного виховання та його особливостям у молодшому шкільному віці дитини. Основна мета естетичного виховання - формування у дитини здатності бачити прекрасне у навколишньому середовищі і мистецтві, розвиток естетичного смаку. Автор підкреслює естетико-виховний вплив мистецтва, яке є універсальним засобом розвитку особистості дитини. Саме мистецтво не лише підвищує художній потенціал особистості, а й мобілізує її духовні ресурси, сприяє виробленню естетичного смаку. Музика, як один з видів мистецтва, є важливим засобом становлення людської індивідуальності, духовного вдосконалення. Музичне мистецтво має колосальні можливості для розвитку духовності, загальної та естетичної культури учнів, так як музика шляхом цілеспрямованого і систематичного впливу облагороджує людину, робить її сприйнятливою, чуйною, доброю. Автор наголошує, що музичне мистецтво грає провідну роль в естетичному вихованні підростаючого покоління.

Ключові слова: естетичне виховання, естетична культура, мистецтво, музика, особистість дитини, молодші школярі, вчитель.

Сбитнева Е. Ф. Стаття посвящена проблемам естетического воспитания и его особенностям в младшем школьном возрасте ребенка. Основная цель эстетического воспитания - формирование у ребенка способности видеть прекрасное в окружающей среде и искусстве, развитие эстетического вкуса. Автор подчеркивает эстетика-воспитательное влияние искусства, которое является универсальным

средством развития личности ребенка. Именно искусство не только повышает художественный потенциал личности, но и мобилизует ее духовные ресурсы, способствует выработке эстетического вкуса. Музыка, как один из видов искусства, способствует становлению человеческой индивидуальности, духовного совершенствования. Музыкальное искусство имеет колоссальные возможности для развития духовности, общей и эстетической культуры учащихся, так как музыка путем целенаправленного и систематического воздействия облагораживает человека, делает его восприимчивым, отзывчивым, добрым. Автор отмечает, что музыкальное искусство играет ведущую роль в эстетическом воспитании подрастающего поколения.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, эстетическая культура, искусство, музыка, личность ребенка, младшие школьники, учитель.

Sbitneva H. This article is devoted to the problems of aesthetic education amongst kids of early school age and its characteristics. Relevance of the problems of aesthetic education reinforced by the fact that formation of children's aesthetic preferences influences development of cultural identity in general. The main purpose of aesthetic education is formation of a child's ability to see the beautiful in the environment and the arts as well as development of aesthetic taste. Author emphasizes the aesthetic and nurturing art which is a universal means of raising personality of a child. The art not only enhances the artistic potential of the individual, but it also mobilizes his spiritual resources and promotes the development of aesthetic taste. Music is a form of art, it is an important way of developing humanity amongst individuals. Music Art has tremendous opportunities for spiritual development, general and aesthetic culture of the students. Deliberate and systematic influence of music ennobles man, making him receptive, responsive and kind. In primary school children have extremely strong demand for the creation of the beautiful, and collision with music awakens in them a desire to create, develop the necessary skills, which in turn, creates a fertile ground for educational objectives. The author emphasizes that the musical art plays a leading role in the aesthetic education of the younger generation.

Keywords: aesthetic education, aesthetic culture, art, music, personality of children, younger students, a teacher.